

ת"ר המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה, אפילו קבל תורה מסיני כמרע"ה דכתיב ביה מימינו
אש דת למו, לא ינקה מדינה של גיהינם, כו'. הרבה היו טועים לחשוב שההנהגות המוסריות של הצניעות
וגדריהן, הם נחוצים רק לחסרי ההשלמה השכלית. אבל מי שגבר בשכלו למעלה עליונה, אינו צריך עוד
לגדרים של מוסר ושל צניעות. למדונו חז"ל, שירדו לסוף דעת האדם וחלישותו, שלא מבעי רוב האנשים
שהשכלותיהם מעורבות בדמיונות, שהם ודאי עלולים לפול ברשת של חטאים גדולים בפרץ גדרי הצניעות,
שהדמיון שהם לא ניקו ממנו הם מחולל ג"כ את יצרי כל חטא ופשע, ויוכל לעשות את העולם כולו כמשור,
בפרץ גדר המוסר מפני התאוה הסוררה. אמנם גם אותם היחידים שבחכמי לב, השרידים שאין בהשכלתם
עירוב דמיון כל שהוא, גם המה עלולים הם להשחת במוסרם, בעת ירידת ושבירת הגדרים המוסריים. וכו'
תפארת ישראל - בועז מסכת אבות פרק ב

(ב) ואפשר עוד דלענין חזרה על הלימוד קאמר. דחובה על כל הרוצה להצליח בלימודו, לחזור איזה פעמים
על כל עניין שלומד, וכמאמר חז"ל תנא מני' מי זמנין ודמי לי' כמנח בכיסתיה [מגילה ד"ז ע"ב], דמלבד שע"י
החזרה הרבה פעמים, מבין הדבר יותר, וכמו שדרשו חז"ל [ברכות ס"ג ב'] על הפסוק הסכת ושמע ישאל,
דתורה נמשלה לבשר דכל מה שהאדם כוססו יותר, מוצא בו טעם יותר. [ובדרך זה פ"י מ"ש חז"ל [פסחים
מ"ט ב'] כל הלומד תורה בפני ע"ה כאילו בועל ארוסתו בפניו, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה, א"ת
מורשה אלא מאורסה. דנ"ל דמה"ט נמשלה תורה לארוסה, דכמו ארוסה צנועה אין דרכה להראות פנימיות
הוד יפיה, ולגלות מצפוני סודותיה לארוס שלה, עד שתהיה גיסה עמו טפי, וכל עוד שתבוא עמו יחד יותר,
יאבד מראה נכריותו בעיניה אחת לאחת עד שלבסוף כשתהיה נשואה לו, אז תגלה לעיניו כל סתרי יפיה והיו
שניהן ערומים יחד ולא יתבוששו, מה שאינו ראוי לעשות כן לעיני נכרי. כן דרך המשתדל פעם ראשונה
להתעסק בענין מה בתה"ק אז פעם ראשונה ושנייה היא מתראה בעיניו כנכרייה והיא מתנכרת ולא תניח לו
עדיין להשקיף על יפיה הפנימי וסודותיה הנעלמים תחת מסך דביר משכבה, עד שיחזיר להתעסק עמה
פעמים הרבה כל עוד יותר אחת לאחת, תיקרהו אהבתה ותגלה לעיניו סודות תעלומותיה והוד יפיה אשר
עין לא ראתה. עד שלבסוף כאשר זכה שתקרא כבר תורתו [כע"ז י"ט א'] אז מדבר אשה לאיש, ויפתחו עליו
ארובות השמים ותחזינה עיניו כל מסתוריה יחד. ולכן יפה אמרו חז"ל הלומד תורה בפני ע"ה, אשר בקמטיה
טמונים אגדות ומעשיות שח"ו לומר שהם מובנים כפשוטם, וידוע שאין תוכן כבדן וסודות קדושות טמונים
בהן, והע"ה אף שיקיים מצות התורה, הוא רק כארוס לה, והמראה לו מסתוריה דברים שכסה עתיק יומין,
הרי זה כבועל ארוסתו בפניו, שמה שיהיה בין הנשואין בסתר לעונג וכבוד שיתראו זה לזה, יהיה בעיני נכרי
הזה לבוז, שילגלג עליהן. וכמ"ש החכם באזני כסיל לא תדבר חכמה וגו'. וגם מועיל יותר לזכרון, וכל לימוד
בלי חזרה הוא כזרע בלי מטר. וביחוד דבר זה הוא חובה על כל מחבר ספר, לעשות מהדורא על החיבור.
ולפשפש בסדקיו ובזויות העמומים והכהים. ומי לנו גדול מרז"ל, והרי גם רב אשי עשה מהדורא על השי"ס
[כב"ב קנ"ז ב']. וכמדומה לי שמסכתות נדרים, נזיר, ערכין, כריתות, תמורה, מעילה תמיד, נחטפה השעה
ולא נעשה עליהן מהדורא, ולכן באמת לשון מסכתות הללו אינן כסגנון שאר השי"ס [ועי' תוס' נדרים ד"ז
ע"א]. ולכן הזהיר התנא שלא יתעצל אדם בחזרת לימודו לדחותו מיום ליום, והיינו דקאמר לכשאפנה
אשנה, ר"ל כמ"ש שחייב לשנותה למגילה ביום דהיינו לחזרה [כמגילה ד"ד א'] הי"נ יתעצל מלחזור לימוד
עד שיהיה לו פנאי:

מדות ראי"ה - צניעות

מדת הצניעות גורמת טובות רבות בעולם, ומתוך-כך היא זוכה לדחות מפניה דברים שהיו טובים מצד
עצמם, אבל כיון שמפני יצר האדם וכחו החלש יגרמו לפרוץ במדת הצניעות, שהיא קיומו של העולם הרוחני
והחמרי. מדת האהבה והידידות, בכל הסימנים והדבורים הנוחים, הי' ראוי להיות שוה בין המינים, אבל
מפני יקרת ערך הצניעות נדחית מדת דרך-ארץ ממקומה עד שלא לשאול בשלום אשה. הצנוע מכיר כי לא
מפני שנאה על המין הוא מתרחק ועושה גדרים כי-אם מפני התכלית הכללי היפה. דוגמתם של דברים אנו
מוצאים בדעות, התרחקות הראויה וכמעט מוטבעת שלא לתור אחר מחשבות המרחיקות את המעמד
המוסרי, לפעמים נראה שדוחקים את חופש הדעת, אבל מי שמכיר התכלית יבין את יקר ערך ההגבלה,
ויקבל אותה באהבה.

פנקסי הראי"ה ח"א פנקס א אות לח

מצות כיסוי הצואה והערווה תלמדנו כי אמנם כל ציורי החיים ראוי להרחיבם אפילו בסיפורים וציורים,
להרחיב את הדעת והעונג הרוחני באדם, וללמדהו את החיים לכל צדדיהם באופן בולט. אמנם הצדדים
המכוערים שבחיים, בין המכוערים מצד הטבע, בין המכוערים מצד מצב המוסר של האדם, אותם צריך

לכסות, וכסה קלון ערום. והמרחיבים את הדברים בכל דקדוקי החיים גם באופנים המכוערים, הם מסלקים את ההוד האלהי מלבבות רואיהם וקוראיהם, ועוברים על האזהרה הרבתי והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר.

עין איה ברכות פרק ט אות רנז

ומאי צניעותא כו' תנא גדר לפניו מגדר ומערה לפניו ממערה, להסך, אר"א שסכך עצמו כסוכה. הצניעות ראויה לאדם משני צדדים, מצד יחוסו אל החברה האנושית, שהצניעות היא אחת מיסודי בנין אושר הקיבוץ ובטחונו. והשנית מצד עצמו, מעצם מעלת נפשו האלהית. ע"כ בערך הצניעות החברותית היא ההרחקה היתירה המקומית והצנעתה. והצניעות העצמית היא מחייבת הסיכוך והכיסוי גם בחדרי חדרים. כי "מלא כל הארץ כבודו", וכבוד ד' מלא גם כל משכיות נפשו של אדם, "נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטון", ולעולם יראה אדם כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו.

עין איה שבת פרק ה אות ו

ת"ר מעשה באדם אחד שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה עד יום מותה אמר רבי כמה צנועה אשה זו שלא הכיר בה בעלה א"ל ר"ח זו דרכה בכך אלא כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו. ההוד והתפארת כל מה שהוא יותר מלא בציריו של האדם הפנימיים כן האדם מתעלה וכח דמיונו שהוא הבסיס לכח השכל מתקדש ומתאדר עד שהוא מוכן יותר לקבל בנפשו את ההוד השכלי והמוסרי ולהיפך ציורי הכיעור המצערים את הטעם הטבעי של הנפש היפה שעשאה האלהים ישרה הם מחלישים את כח המדמה ומטשטשים את ההכרה המוסרית והשכלית והנה מעשי ד' הם כולם באמת נאים ויפים ואין במציאות בכללה שום דלם וכיעור כי כולם הלא ממקור התפארת הנצח וההוד יסודם. אמנם כ"ז היה לו היה אפשר לאדם להכניס בציריו את כל המצוי את כל מעשה האלהים מראש ועד סוף אז היה רואה כל דבר במקומו הראוי והנאות לו והיה כולו אומר כבוד ותן אבל הלא רק חלק דל וקטן יראה האדם לעינים מכלל המציאות ע"כ יש חילוק רב בין תפארת לכיעור ולא כל האפשר להראות בעין יעורר ציור של הוד וישנם ציורים רבים שיעוררו זועה וגועל נפש. ע"כ האדם שהוא צריך לכלכל את נפשו המשכלת ומרגשת מזון נאות לה להרחיב גבול הטוב והאושר שלה הוא מוצא לנפשו חובה טבעית להתייחס אל המציאות אשר סביבו באופן של זהירות, שרק החלקים שישפיעו עליו השפעה של הוד והדר, הם יראו לעיניו ומה שיקטין את נפשו בציורים שפלים ופחותי ערך-אותם יסיר מנגד עיניו, יעלימם ויכסם, כדי שמה שיהיה בולט לפניו יהיה רק הטוב והנאה לפי יחוסו אליהם. כשאהבת ההוד והחן מתמלאת יפה בנפש עד שנעשה כטבע קבוע, מסגלת הנטיה הטבעית את העין לפול רק על ההוד וההדר והכיעור מתרחק ומתעלם. זה הכלל נוהג הוא בכל אופני ההוד והכיעור בין בדברים המורגשים בין בדברים המשוערים והמושכלים שכולם אין הכיעור נמצא מצד עצמו, אם היה אפשר לאדם לכלול את הכל, ומפני ההשגה הקטועה של האדם בא הכיעור הנמצא בחלקים המתגלים אליו להעיב את אור נפשו. וע"ז נמצאת מדת הצניעות לעזרתו להיות סופג בהתגלות רק את היפה והנאה, ומעביר עין מן התווה והכעור. אמנם כיון שבאמת אין שם כעור ומגואל כ"א מצד קוצר הראות ומיעוט ההקפה, ע"כ אנחנו למדים כי מה שמכוסה ראוי שיהיה רק מכוסה ולא נעדר. והכיסוי יוליד את המטרה הדרושה לשכלל הוד המצייר והמתבונן. זאת היא מגמתה של מדת הצניעות. אמנם הנטיה שלא לתן מקום למה שהוא כעור ומעיק על היופי הציורי שיגלה לעין מה שחוץ לו זאת היא צניעותה של האשה. והנטיה שלא להרחיב את העין כ"א לפי מדת התפארת זאת היא מדת הצניעות של האיש. אמנם משובחת היא הצניעות כשהיא נטועה מצד עצם מדת החן וההוד שבורח מן הכעור והניווול מצד עצמו ובזה האדם עולה שיברח ג"כ מן הכעור והדומה לו בדברים השכליים והמוסריים מה שא"כ כשבורח מן התגלות הכעור מפני איזו שמירה של מגמה פרטית, צניעות כזאת תהיה עלולה לתן רפיון לפעמים בנפש. ע"כ עוד איננה בתכלית המעלה אע"פ שהיא טובה ונאה. אמנם תפול ההצלחה לפעמים שהעלמת העין מן המום והכיעור תציל את האדם מעצם ההפסד שהידיעה והראיה הזאת היתה מביאה לו, אבל אין זה עומק הצניעות כ"א במקום שמתפרשת שבאה מצד עצם נטיתה הטהורה ברוח הטהור והנעלה של האדם. אמת הדבר כי במקום שאין הצניעות קבועה בטבע לא תוכל להחזיק מעמד במקום המצטרך לה לטובתה הפרטית. ע"כ נתפלא כמה צנועה אשה זאת שלא הכיר בה בעלה. אבל עומק הצניעות המציירת את טבע הצנוע המסתכל רק על המעלה והיתרון מבלי כל הכרח ומתרום ממעל לכל פגע והפסד היוצא מזה, שבנהוג שבחיים הבינונים היא רעה רבה, זהו הצנוע הטבעי הדבק במקור הצניעות הטהורה מצד עצם אהבת החן והטוב. הוא לא יחוש מה שהוא מום וגנאי ולא יבא לעיניו גם אם יהיה הדבר קרוב לו מאד ונפשו תרגיש את הנמצאים המושגים בחוגו ע"פ אותה התבנית השלמה שהם נמצאים כפי אמיתת מציאות ע"פ ההקפה הכללית החובקת עולמי עד ומתנשאת מעל לכל חק והגבלה. כמה צנוע אדם זה שלא הכיר באשתו.